

Administrationsgrundlag for naturindsatsen i Viborg Kommune 2019-2022

- herunder natur- og friluftsområdet, bynære områder samt kobling til vand- og naturplaner

Behandles af Viborg Kommunes Klima- og Miljøudvalg den 31. januar 2019
Behandlet af det Grønne Råd for Viborg Kommune den 12. december 2018

VIBORG
KOMMUNE

Indhold

1. Baggrund og indhold	3
2. Prioritering af naturindsatsen i perioden 2019 - 2022	3
Overordnet prioriteringsgrundlag	3
3. Status	4
Finansiering af natur- og friluftsp projekter	4
Oversigt over projektt yper	4
Søer og fjordområder	4
Vandløb	4
Vådområder og ådalsprojekter (fosfor-ådale)	5
Lavbundsprojekter	5
Landskab og kulturmiljøer	5
Friluftsliv, sundhed og turisme	6
Skove	6
Bilag 1: Handlingsplan for natur- og parkprojekter 2019	7
Natur- og parkplanlægning	7
Udviklings- /planlægningsprojekter	7
Naturpleje på private arealer	8
Forvaltning af parker, skove og naturarealer	8
Naturgenopretning	9
Bilag 2: Oversigt over gennemførte initiativer og projekter i perioden fra 2007 til 2018 (opdateret pr. 6. december 2018)	12
Natur- og parkplanlægning	12
Udviklings- /planlægningsprojekter	12
Naturpleje på private arealer	12
Forvaltning af parker, skove og naturarealer	13
Naturgenopretning	16

1. Baggrund og indhold

Viborg Kommunes Klima- og Miljøudvalg har på sit møde den 11. april 2013 (sag nr. 1¹) godkendt "Overordnet strategi for prioritering af naturindsatsen".

Det er en strategi for den overordnede prioritering af midlerne i budget 2014 - 2017 til naturgenopretning og friluftsskaktiviteter. Det er denne godkendte strategi, der ligger til grund for nærværende administrationsgrundlag.

Administrationsgrundlaget indeholder en status over projekttyper og finansiering, samt to bilag med hhv. en opgørelse over de væsentligste besluttede og gennemførte kommunale initiativer og projekter i perioden fra 2007 til 2018 og den godkendte handlingsplan for 2019.

Naturindsatsen generelt

Viborg Kommunes indsats på natur- og friluftsområdet består dels i naturbeskyttelse, dels i naturforbedring.

Naturbeskyttelsen sker i form af planlægning og lovadministration – især lov om planlægning (åben land-planlægning og kommuneplanlægning), naturbeskyttelsesloven, miljøbeskyttelsesloven, vandløbsloven og okkerloven.

Planlægningen har til formål at forebygge forringelser og sikre forbedringer af naturgrundlaget, fx gennem vandplanerne og naturhandleplanerne, spildevandsplanen, vandforsyningsplanen, vandløbsregulativer og diverse indsatsplaner.

Lovadministrationen har først og fremmest til formål at værne om eksisterende naturværdier. Administrationen kan dog også virke naturforbedrende.

Kommunens mere målrettede naturforbedrende indsats sker i form af særlig tilrettelæggelse af driften, og gennem egentlige naturgenopretningsprojekter.

1

<http://dom.viborg.dk/db/dagsord.nsf/69147069b83c7e5dc1256c54002e6773/75D76BE4CF3D85CBC1257B4B003FF31B?OpenDocument> (punkt 1, bilag 3)

2. Prioritering af naturindsatsen i perioden 2019 - 2022

Overordnet prioriteringsgrundlag

- Natur- og friluftsskaktiviteter, der er ligger indenfor rammerne af Viborg Kommunes natur- og parkpolitik "Grønne sammenhænge"² og som fremmer Viborg Kommunes vækstmuligheder i forhold til bosætning og erhverv, prioriteres.

Det indebærer bl.a. at:

1. Bynær natur, skov og friluftsskaktiviteter prioriteres, herunder arbejdet med Viborg Naturpark, og den i 2016 godkendte strategi for opkøb og salg af kommunale skov og naturarealer udmøntes, således at de bynære muligheder for friluftsliv og rekreative aktiviteter øges.
2. For at opnå de bedst mulige natur-, miljømæssige og rekreative gevinster af Viborg Kommunes samlede indsats samtænkes og koordineres kommunale projekter, hvor det er hensigtsmæssigt, med indsatsen efter vandplanerne og Natura 2000 handleplanerne.
3. Statsligt finansierede vandplanprojekter suppleres, hvor det er hensigtsmæssigt i forhold til den overordnede strategi, med kommunale naturgenopretningsmidler, således at de kommunale politiske mål for natur- og friluftsskindsatsen understøttes, og det samlede naturindhold, og mulighederne for friluftsliv og rekreative aktiviteter forbedres.
4. Den løbende pleje af fredede arealer planlægges og tilrettelægges, så den bedst understøtter gennemførelsen af Viborg Kommunes Natura 2000 handleplaner.
5. Der udvælges og prioriteres et antal større fyrtårnsprojekter, der søges realiseret gennem ekstern medfinansiering.

² http://kommune.viborg.dk/Borger/Natur,-miljoe-og-affald/Skove-og-parker/Natur_og_Park_politik

3. Status

Finansiering af natur- og friluftsp projekter

Viborg Kommunes natur- og friluftsp projekter gennemføres med midler, der bevilges med baggrund i Byrådets aktiviteter iht. flere forskellige lovområder. Det drejer sig især om miljøbeskyttelsesloven, vandløbsloven og naturbeskyttelsesloven.

Hvor det er muligt, søges midlerne suppleret med tilskud fra anden side: EU-midler, tilskud fra statslige styrelser og tipsmidler, ved etablering af samarbejdsprojekter med nabokommuner eller via "grønne partnerskaber".

Viborg Kommune er desuden midt i en større genopretningsindsats ved gennemførelsen af kommunale projekter, der følger af de statslige vandområdeplaner og kommunale Natura 2000 handleplaner.

Det er Staten, der finansierer projekterne, der følger af vandområdeplanerne. De statslige projekter skal altid gennemføres på den måde, der mest omkostningseffektivt sikrer målopfyldelse. Disse projekter vil derfor alt andet lige ofte have karakter af minimumsløsninger, der ikke indarbejder muligheder for friluftsliv og rekreative aktiviteter.

Kommunens Natura 2000-indsats skal i vidt omfang finansieres ved, at lodsejerne frivilligt søger om tilskud fra Landbrugsstyrelsen.

For nogle af indsætterne findes imidlertid ikke umiddelbart nogen tilskudsordninger, fx pleje af hedearealer, hvorfor denne indsats vil skulle løftes af Kommunens naturplejeindsats.

Det skal samtidig bemærkes, at de fredede arealer, hvor kommunen har en plejeforpligtigelse og et afsat budgetbeløb, i vidt omfang er sammenfaldende med Natura 2000 områderne.

Oversigt over projektyper

Viborg Kommune gennemfører eller yder tilskud til en bred vifte af projektyper:

Søer og fjordområder

Projekterne i søerne gennemføres for at bringe søernes tilstand i overensstemmelse med målene i kommuneplanen og de statslige vandplaner. Desuden tjener iltningen af Hald Sø og Viborg Nørresø til at opretholde søernes vandkvalitet for at sikre dem som attraktive bynære badesøer. Der findes følgende metoder til forbedring af søers miljøtilstand.

1. Iltning.
2. Fjernelse af sediment for at standse frigivelse af næringsstoffer.
3. Etablering af vådområder med henblik på tilbageholdelse af næringsstoffer, inden de tilføres søen (fjorden).
4. Manipulation af fiskebestanden.
5. Kemisk binding af fosfor i søbunden gennem behandling af søvand med f.eks. aluminium.

Vandløb ³

Vandkvaliteten i mange vandløb er efterhånden i orden, men pga. de fysiske forhold kan mange vandløb ikke leve op til vandplanernes målsætninger.

Projekterne i vandløbene til formål at afhjælpe dette forhold og at fremme mulighederne for rekreativ og turistmæssig udnyttelse af vandløbene.

Den kommunale indsats består af to ben. Dels statsligt finansierede indsatser i overensstemmelse med indholdet i vandområdeplanerne, dels kommunalt

³ KL
kom
201

se af
n for

finansierede indsatser som supplement til de statslige indsatser og til selvstændige kommunale indsatser. For de statsligt finansierede indsatser skal Kommunen søge Fiskeristyrelsen om midler til at gennemføre en forundersøgelse. Hvis forundersøgelsen falder positivt ud, skal Fiskeristyrelsen ansøges om midler til projektering og realisering.

Staten har oprettet en frivillig ordning til opkøb af dambrug. Kommunerne kan med denne ordning søge tilskud til opkøb af retten til opstemning af vandløb og indvinding af vand i forbindelse med frivillige aftaler om ophør af dambrugsdrift. Formålet med tilskudsordningen er at nedbringe tilførslen af næringsstoffer (fosfor og kvælstof) til søer og kystvande og fjernelse af fysiske spærringer i vandløb. Indsatserne kan suppleres med kommunalt finansieret indsats i vandløbet på det tidligere dambrugsareal.

Såfremt staten i et konkret tilfælde giver afslag på støtte kan kommunen overveje at afholde udgifterne hertil.

Den kommunalt finansierede indsats kan typisk bestå i:

1. Udlægning af grus og andet groft materiale for at give gydemuligheder. Eventuelt i sammenhæng med udskiftning af bundmateriale.
2. Gensoning ved hjælp af særlig tilrettelæggelse af grødeskæring eller som anlægsarbejder.
3. Hævning af vandløbsbunden.
4. Frilæggelse af rørlagte vandløbsstrækninger.
5. Nedbringelse af udvaskning af okker.
6. Etablering af sandfang.

Vådområder og ådalsprojekter (fosfor-ådale)

Indsatsen vedr. reduktion af kvælstof- og fosfortilførsel til vandområderne ved etablering af vådområder og fosfor-ådale er jf. aftale mellem KL og Miljøministeriet igangsat som en udmøntning af Grøn Vækst aftalen fra 2009 vedr. indsatsen fra 2010 – 2016. I 2016 blev der vedtaget et tillæg til aftalen gældende for 2017 til 2021.

Viborg Kommune skal, med statsligt tilskud, gennemføre forundersøgelser i oplandet til Limfjorden og Randers Fjord, som kommunens bidrag til at opfylde de reduktionskrav, der er fastsat i vandoplandsplanerne for de to

hovedvandoplande. Forudsat forundersøgelsen falder positivt ud, skal kommunen søge Landbrugsstyrelsen om midler til projektering og realisering.

Ådalsprojekterne administreres som vådområdeprojekterne gennem Gudenåkomiteen og Limfjordsrådet.

Lavbundsprojekter

Projekterne har til formål at reducere landbrugets udledning af drivhusgasser, samtidig med at der sker en forbedring af natur og miljø. Projekterne kan gennemføres på arealer med mindst 12% organisk kulstofindhold. Lavbundsprojekter gennemføres ligesom vådområde- og ådalsprojekter ved, at der først udføres en forundersøgelse, og hvis denne falder positivt ud, ansøges der om midler fra Landbrugsstyrelsen til projektering og realisering.

Landskab og kulturmiljøer

Projekterne har til formål enten at sikre eller genskabe en ønsket naturostilstand for arter eller naturtyper – dvs. et skridt på vejen mod realiseringen af de godkendte Natura 2000-planer og naturhandleplaner - eller at bevare/genskabe kulturmiljøer eller åbne landskaber. Der kræver desuden en stor kontinuert plejeindsats at sikre naturværdierne, hvor Kommunen tidligere har gennemført projekter og for sikring af nuværende naturværdier.

Den kommunale indsats kan typisk bestå i:

1. Rydning og evt. hegning for at holde naturområderne fri for tilgroning, enten af hensyn til urtevegetationen ifølge naturhandleplanerne eller af landskabelige hensyn.
2. Forbedring af hydrologi (genskabelse af naturlig vandstand) ifølge naturhandleplanerne.
3. Skabelse af ny habitatnatur ifølge naturhandleplanerne.
4. Bevaring af kulturmiljøer og pleje af gravhøje.
5. Løbende vedligeholdelse af fredede arealer og fortidsminder.

Friluftsliv, sundhed og turisme

Projekternes formål er at sikre og forbedre befolkningens sundhed og oplevelsesmuligheder. Projekterne indebærer typisk nogle af følgende tiltag:

1. Renovering, udbygning og vedligehold af stier og ruteafmærkninger i skove og naturområder, hvoraf nogle er handicapegnede.
2. Vedligehold og fornyelse af P-pladser og opholdsarealer i forbindelse med naturområder. Beskæring og friholdelse af udsigter af hensyn til oplevelsesmulighederne.
3. Opsamling af grøde af hensyn til friluftslivet, bl.a. lystfiskeri og badning.
4. Naturformidling og naturvejledning.

Skovdriften i kommunens skove er reguleret af skovloven og forpligter Kommunen til at drive skovene bæredygtigt, fremme robusthed og med hensyn til natur, friluftsliv og kulturhistorie. Kommunens skovdrift er desuden PEFC-certificeret.

Der planlægges og iværksættes hugst, plantning, kulturpleje, bevoksningspleje. Eksisterende veje, afmærkede stier og publikumsfaciliteter vedligeholdes, og nye anlægges efter behov. Fortidsminder plejes. Der afholdes jagter for jagtforeningerne i kommunen og udarbejdes udbud af jagt, når kontrakter udløber. Der meddeles tilladelser til større arrangementer orienteringsløb, hundetræning og lign. Der holdes kontakt til og udføres sagsbehandling i forbindelse med brugere af arealerne såsom skovbørnehaver, foreninger og jagtlejere.

Skove

Projekterne har til formål at forvalte Kommunens ca. 800 ha skov.

Bilag 1: Handlingsplan for natur- og parkprojekter 2019

Med udgangspunkt i den politisk vedtagne: "Overordnet strategi for prioritering af naturindsatsen" er der planlagt nedenstående aktiviteter i 2019.

Natur- og parkplanlægning

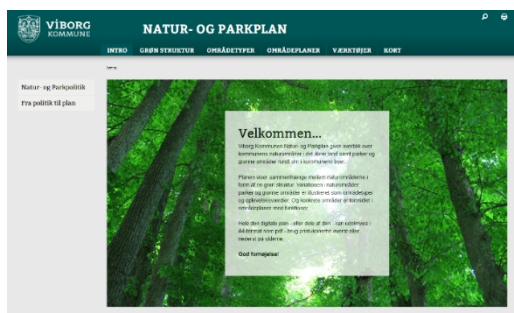
Konkrete aktiviteter i 2019:

1. Lokale Naturråd og Grønt Danmarkskort

- Der deltages i arbejdet med det lokale naturråd, som skal bistå kommunerne med forslag til udpegnings af områder til Grønt Danmarkskort, som ved næste revision af kommuneplanen skal samle Grønt Danmarkskort og naturbeskyttelsesinteresserne i ét plan-emne – et naturtema. Kortet skal koordineres med nabokommunerne.

2. Natur- og Parkpolitik

- Der udarbejdes og vedtages en Natur- og Parkplan⁴ med:
 - konkrete handleplaner for arealer,
 - en fælles arealadministration i parker og skove, herunder fælles praksis for administration af lån og leje samt etablering af digitalt bookingsystem,
 - tilsyn og håndhævelse efter bestemmelserne i den i november 2017 godkendte indsatsplan om bekæmpelse af kæmpebjørneklo, samt indhentes tilladelse fra lodsejere og efter

⁴ <https://viborg.viewer.dkplan.niras.dk/plan/82#/5972>

naturbeskyttelsesloven til at gennemføre bekæmpelse langs offentlige vandløb.

Udviklings- /planlægningsprojekter

Konkrete aktiviteter i 2019

1. Viborg Naturpark

- Fra 2019 arbejder naturparkprojektet i hele det grønne Ø. Mulighederne for certificering som Dansk Naturpark sættes på stand by, og brugerrådet afløses i 2019 af et Naturpark Forum, som mødes 2 gange årligt.
- Kernen i projektet i 2019 bliver Naturpark Forum og de eksisterende projektgrupper, som arbejder med konkrete tiltag:
 - Facilitere 2 årlige møder i Naturparkforum og sikre kommunikationen omkring dette.
 - Facilitere grupperne: Kommunikation, lodsejersamarbejde, stier og natur som arbejder med initiativer som ny hjemmeside, naturpotentiale på kommunens arealer, lodsejermøde, stifoldere og naturinitiativer.
 - Facilitere projekter som f.eks.: Børneskov, Naturens Rige, Naturen i Arnbjerg, Broprojekter i Bruunshåb og Tapdrup.
 - Skabe sammenhæng med forvaltningens opgaver som fx Natur- og Parkplanen samt den øvrige drift.
 - Skabe grundfortællingen om Viborg Naturpark og det grønne Ø.

2. Udviklingsplan for Nørresø og Søndersø i Viborg

- I 2019 fortsættes realiseringen af udvalgte ideer fra søplanen. Der arbejdes videre med initiativer igangsat i 2018, fx, lystfiskerplatforme, Søndermølle, Granada og formidling omkring søerne. I det omfang, det er relevant, inddrages eksterne interessenter i udvikling og realisering af tiltagene, og der arbejdes med fundraising.

3. De 5 Hald'er

- I 2019 gennemføres myndighedsbehandling for resterende delprojekter,

anlægsarbejdet fortsættes, og der arbejdes videre med udvikling af områdets formidling.

4. *Regional landskabsstrategi Nørreådal*

- Projektet er en del af forskningsprogrammet "Regionale landskaber" og er et tværkommunalt projekt med Randers – og Favrskov kommuner omfattende Nørreådal fra Rindsholm til Fladbro. Formålet er at forbedre naturværdierne og landskabsoplevelsen i Nørreådal, så den på sigt opfattes som et sammenhængende attraktivt natur- og landskabsområde med synlige muligheder og potentialer for beboere og gæster. Der laves undersøgelser af landskabets karakter, værdier, potentiale og eksisterende anvendelse, og der gennemføres dialoger og workshops med interessenter. På denne baggrund udvikles en strategi for områdets overordnede benyttelse og beskyttelse.

Naturpleje på private arealer

Konkrete aktiviteter i 2019

1. *Naturpleje på fredede arealer*

- *Karup Å ved Hagebro*: Fortsættelse og realisering af igangværende Grønt Partnerskabsprojekt vedr. tilgængelighed og naturpleje - under forudsætning af ekstern medfinansiering via eksterne fonde. Ligger delvist i N2000-område.
- *Hærup Sø*: Igangværende og planlagte naturplejeprojekter i N2000-område videreføres
- *Bredsgård Sø-fredningen*: Planlægning af større plejeindsats i regi af LIFE-IP "Landmanden som naturforvalter". Ligger i N2000-område.
- *Hald Sø fredningen*: Opstarte samarbejde med Naturstyrelsen.
- *Kongenshus Hede og Hald sø*: Videreføre og igangsætte nye plejeindsatser. Begge områder er N2000-område.

2. *Naturpleje på ikke fredede arealer*

- *Den Danske Naturfonds partnerskabsprojekt ved Harrestruplund ved Mønsted*: Renovering og opdatering af eksisterende natursti og formidling.

3. *Natura 2000 indsats*

- Indsats beskrevet under pkt. 1, hvor der er anført, at areal ligger i N2000-område, vil være med til at løfte Natura2000 indsatsen.

- Fortsættelse af LIFE-IP projekt "Landmanden som naturforvalter" – se EU-LIFE-projekter.

4. *Information (kortborde, foldere, hjemmeside m.m.)*

- Gennemgang og udskiftning af 1-3 stk. infotavler i fredede områder.

5. *Invasive arter (bjørneklo) – håndhævelse jf. indsatsplan*

- Der forventes startet tilsyn med overholdelse af indsatsplanenes elementer samt eventuelt prioritering og håndhævelse af samme.

Forvaltning af parker, skove og naturarealer

Konkrete aktiviteter i 2019

1. *Drift af parker og bynære, grønne områder*

- *Viborg*: Tyndings- og beplantningsprojekter i bl.a. Granada, Helledalen, Klokkelingen, Teglmærken og Ellekonedalen.
- Tyndingsprojekter i øvrigt: Bl.a. Brokbakken i *Bjerringbro* og *Lyngsøparken* i *Frederiks* og *Kølvrå gl. grusgrav*.
- Forskønnelse af grønne strøg – grøn vedligeholdelsespulje: Fyrrevænget i *Skals*, Dynamitskoven i *Stoholm*, Høegsparken i *Hammershøj*, Fars Dam i *Løvel* og Volden i *Skelhøj*.
- Oprensning og forskønnelse af gadekær: Prioritering og udvælgelse af projekter på baggrund af ansøgninger.
- *Tusindfrydengen* i *Bjerringbro*: Færdiggørelse af faciliteter i forbindelse med etablering af regnvandsbassin.
- *Ulriksdal, Viborg*: Renovering.

2. *Drift af skovarealer*

- *Bredmose i Undallslund*: Renovere stiforløb.
- *MTB-ruter i Bruunshåb*: Samarbejde med Viborg Trail Arena om etablering
- *Undallslund*: Etablering af P-plads ved hundeskoven.
- *Bruunshåb Papfabrik*: Renovering af bro.
- *Smediegården og golfbanen*: Tynding i bevoksninger.
- *Bak Royel og Fastruplund*: Udbud af jagten.
- *Rødkærsbro*: Skovrejsningsprojekt (forudsat finansiering kan findes).

3. *Drift af natur- og strandarealer*

- *Bigum Søbad*: Tynding/rydning af dele af nyerehvervet areal.

- *Birkesø*: Opsætning af shelters samt udskiftning af badebro (forudsat finansiering kan findes).
- *Rind Enge*: Etablering af information ved vendeplads ved vådområdeprojekt.
- *Rødding Sø*: Renovering af stier.
- *Vindelsbæk, Rødkærsbro*: Hegn og kreaturovergang.
- *Jordbro Engsø*: Realisering af partnerskabsprojekt vedr. publikumsfaciliteter og stier.
- *Skals Å*: Partnerskabsprojekt vedr. formidling og publikumsfaciliteter i forbindelse med det statslige vådområdeprojekt (fortsat fra 2017).

4. *Udviklingsprojekter*

- *Legepladser i Viborg Kommune*: Færdiggørelse af hjemmeside for udviklingsplan.
- *Børneskove*: Anlæg af faciliteter bl.a. i Lyngsøparken og Dynamitskoven.
- *Borgvold*: Lege-/opholdsområde ved skøjtebanen etableres.
- *sØnæs*: Realisering af ny bygning på sØnæs med etablering af offentlige toiletfaciliteter.
- *Søplanen*: Realisering af projekter.
- *Projekt for Banebyparken*, herunder borgerinddragelsesproces, fundraising, skitseforslag og projektforslag.
- *Grønne områder/parker*: Arbejde med bynatur.

5. *Naturvejledning og information (kortborde, foldere, hjemmeside m.m.)*

- Plan for revision af kortborde og foldere.
- Plan for opbygning af hjemmeside med parker og legepladser.
- Digital formidling af udvalgte publikumsfaciliteter fortsættes.
- Udarbejdelse af 1 – 3 kortborde i de kommunale parker og grønne områder.
- *Vedsø*: Ny folder "Viborg Naturpark – Vedsø-området" planlægges og udarbejdes.
- *Kommunens skove ved Bjerringbro*: Kortborde inkl. kort over MTB-rute.
- *Bruunshåb og Klostermarken*: Nye kortstandere – koordineret med folderen "Viborg Naturpark - Asmild og Klostermarken".
- *Undallslund*: Formidling nye MTB-ruter og historie fra 2. verdenskrig i samarbejde med Naturskolen, Viborg Trail Arena og Museet.

Naturgenopretning

Konkrete aktiviteter i 2019

1. *Høring af vandområdeplaner 2015-2021*

- Der udarbejdes høringssvar, når forslag til ændring af vandplanmateriale med tilhørende bekendtgørelser sendes i høring som opfølgning på kommuners og vandråds arbejde i 2017.
- Der udarbejdes høringssvar, når udkast til arbejdsprogram for vandområdeplaner 2021-2027 sendes i høring.

2. *Vandløbsrestaurering i regi af vandområdeplan 2015-2021*

- *Forundersøgelser*: Der er en forudsætning for gennemførelse, at der bevilges tilskud.
 - Strækingsindsats i Lund Bæk
 - Strækingsindsats i Sejbæk
 - Strækingsindsats i Skravad Bæk
 - Spærringsindsats i Rind Bæk
 - Spærringsindsats i Mostgård Bæk
 - Strækingsindsats i Hvam Bæk
 - Strækingsindsats i Resen Bæk
 - Ansøgning om strækingsindsats i Haller Å
 - Ansøgning om strækingsindsats i Nørreå
 - Ansøgning om strækingsindsats i Trevad Møllebæk
 - Ansøgning om strækingsindsats i Middelhede Bæk
 - Ansøgning om strækingsindsats i Aaresvad Å.
- *Realiseringer*: Der er en forudsætning for gennemførelse, at der bevilges tilskud.
 - Der søges om tilskud til 2-3 forundersøgte indsatser:
 - Ansøgning om strækingsindsats i Lund Bæk
 - Ansøgning om strækingsindsats i Sejbæk.
- *Fortsættelse af igangværende realiseringsprojekter*:
 - *Ulbjerg Møllebæk* (fjernelse af to rørlagte strækninger)
 - *Grundel Bæk* (fjernelse af spærring ved Rindsholm Dambrug)
 - *Grundel Bæk* (fjernelse af spærring ved Petershåb Mølle)
 - *Færdiggørelse ved Non Mølleå* (fjernelse af spærring ved det nedlagte Non Mølle Dambrug - afsluttes måske i 2018).
 - *Korreborg Bæk (rørstyrt)*

3. *Sørestaurering i regi af vandområdeplan 2015-2021*

- *Ormstrup Sø*: Den supplerende forundersøgelse - med henblik på at vurdere gennemførligheden af en kombineret restaurering med en indledende sedimentfjernelse efterfulgt af en aluminiumsbehandling - afsluttes i 2018. Der søges om realisering hos Miljøstyrelsen i samarbejde med Ormstrup Gods.
- *Hald Sø*: Der gennemføres en vurdering af, om søens miljøtilstand kan opretholdes med en reduceret ilttilførsel.

4. *Kvælstofvådområder i regi af vandområdeplan 2015-2021*

- Der er givet tilsagn om tilskud til gennemførelse af to forundersøgelsesprojekter:
 - *Jegstrup Bæk*: Vådområdeprojekt.
 - *Ilse*: Vådområdeprojekt.
- Afslutning af igangværende forundersøgelser og nye ansøgninger til realiseringer:
 - *Rævind Bæk*.
 - *Jordbro Å ved Daugbjerg*.
- Igangværende realiseringer:
 - *Skjern Hovedgård*: Afventer afklaring fra lodsejer.
 - *Rind Enge*: Afsluttes.
 - *Gørup Enge*: Lodsejeraftaler, detailprojektering og myndighedsbehandling (realisering i 2020).
 - *Velds Møllebæk*: Lodsejeraftaler, detailprojektering og myndighedsbehandling (realisering i 2020-2021).

5. *Fosforvådområder (ådalprojekter) i regi af vandområdeplan 2015-2021*

- *Viborgsøerne*: Afklaring og evt. ansøgning af 1 projekt i oplandet til søerne.

6. *Spildevandsindsatser i regi af vandområdeplan 2015-2021*

- *Spredt bebyggelser i det åbne land*: Håndhævelse inden udgangen af 2021.
- *Ørum og Hammershøj Renseanlæg*: Der arbejdes videre på en afklaring inden udgangen af 2021.

- *Regnbetingede udledninger*: 9 udløb i Ørum, Hammershøj, Løvskal og Sparkær inden udgangen af 2021

7. *Lavbundsprojekter i medfør af statslig tilskudsordning*

- *Skals Å ved Hærup Sø*: Realisering afhænger af statens endelige tilbagemelding på fosforberegning, som staten (ved Aarhus Universitet) i første omgang har beregnet forkert.
- *Trevad Møllebæk*: Der foretages nyberegning af fosfor, og mulighederne for at genoptage projektet undersøges.

8. *EU-LIFE-projekter*

- *LIFE IP-projektet "Landmanden som naturforvalter"*: Projektet er opstartet 1/1-2018. Viborg Kommune er største arealmæssige partner i projektet og sidder desuden med i projektsekretariat samt regional- og national styregruppe. Der vil i 2019 og fremadrettet blive iværksat mange forskellige projektaktiviteter med henblik på realisering af projektet. Samlet projektbudget er ca. 130 mio.kr
- *Klimatilpasningsprojekt "Coast-to-Coast"*: Viborg Kommune indgår i en ansøgning sammen med bl.a. de øvrige Gudenåkommuner om et projekt, der har til formål at opbygge en hydraulisk model for hele Gudenåsystemet.

9. *Kommunal naturgenopretning*

- *Rabis Bæk*: Spærring ved overkørsel saneres.
- *Tange Å og Vindelsbæk og evt. delområde 2 og 3*: Projekt for bekæmpelse af kæmpebjørneklo over en 8-årig periode fortsættes (påbegyndt 2015).
- *Birkesø*: Opfølgning på restaureringsindsats fra 2016.
- *Viborgsøerne*: Afslutning af forundersøgelse af konkrete indsatsmuligheder for at reducere fosfortilførslen.
- *Gudenåen*: Projekt vedr. etablering af gydestryg. Drøftes med Favrskov og Randers Kommuner.
- *Mølleopstemninger*: Etablering af omløbsstryg: Forundersøgelser fra 2013, 2014 og 2015 danner baggrund for igangsætning af udvalgte projekter. Der arbejdes på at realisere spærringssanering ved *Bro*

Mølle. Muligheden for udarbejdelse af detailprojekt for projekt ved *Vintmølle* undersøges.

- *Skravad Mølle*: Detailprojekt og gennemførelse af vandløbsprojekt. Afventer et høringssvar fra Miljøstyrelsen om en miljøkonsekvensvurdering i forhold til Natura 2000 områdets integritet.
- *Trudskov Bæk*: Udarbejdelse af restaureringsprojekt i samarbejde med lystfiskere fortsættes.
- *Statoilbækken*: Muligheder for restaurering undersøges.
- *Korreborg Bæk*: Rørstyrt, 2. etape, anlægsarbejde.
- Mønsted og Bryrup Dambrug: En løsningsmulighed med henblik på nedlæggelse af dambrug sonderes med dambrugsejeren.

10. *Limfjordsråd*

- Deltagelse i Rådets møder og øvrige aktiviteter i forbindelse med vandløbs-, vådområde- og ådalsindsatsen på politik- og embedsmandsniveau.

11. *Gudenåkomité*

- Deltagelse i Komiteens møder og øvrige aktiviteter i forbindelse med vandløbs-, vådområde- og ådalsindsatsen på politik- og embedsmandsniveau. Sekretariatsbetjening af vandoplandsstyregruppen for oplandet til Randers Fjord.

12. *Deltagelse i udvikling af lystfiskerturisme*

- Deltagelse i 3-4 arbejdsgruppemøder.

13. *Hjemmeside og anden information om vandprojekter*

- Alle projekter på hjemmesiden gennemgås med henblik på, at de er

aktuelle og opdaterede. Der informeres om igangværende og gennemførte projekter.

Bilag 2: Oversigt over gennemførte initiativer og projekter i perioden fra 2007 til 2018 (opdateret pr. 6. december 2018)

Nedenfor oplistes de væsentligste gennemførte kommunale initiativer og projekter i perioden fra 2007 til 2018.

Natur- og parkplanlægning

Natur- og Parkpolitik

- 2013: Politikken blev vedtaget i efteråret 2013 ⁵.
- 2016: Der er udarbejdet og politisk vedtaget en strategi for køb og salg af kommunale skovområder.
- 2017: Et rammeudkast til Natur- og Parkplanen er godkendt politisk, og planens områdeplaner er under udarbejdelse.

Udviklings- /planlægningsprojekter

Viborg Naturpark ⁶

- 2014: Borgerinddragelsesproces - et flerårigt samskabelsesprojekt.
- 2015: Strategi med handlingsplan politisk godkendt. Projektet afrapporteret under Københavns Universitets projekt 'Fremtidens Landskaber'. Borgerinddragelsesproces og implementering af konkrete projekter.
- 2016: Brugerråd nedsat med indsatsområderne lodsejersamarbejde, naturplan, naturpleje, Arnbjerg, kommunikation og stier. Afholdt ekspertworkshop, lodsejermøde og temaaften om markvildtlav.
- 2017: Diverse formidlingsmateriale udgivet og diverse arrangementer og aktiviteter i naturparken afholdt. Naturregistrering af kommunale arealer og vejledning om natur på grønne arealer i Arnbjerg.
- 2018: Nobilis-areal ryddet, omdannes til overdrev.

Naturpleje på private arealer

Naturpleje på fredede og ikke fredede arealer

- 2007-8: *Birkese, Vedsø, Brokbakken v. Bjerringbro, Ulbjerg Klint*: Rydning og hegning af kommunale hede/overdrevsarealer.
- 2008-2013: *Hærup Sø-fredningen*: Plejeplan for udsendt og størstedelen af plejen gennemført i form af rydning og etablering af afgræsning.
- 2009: *Karup Å-fredningen - Høgild Mølle*: Rydning af ådal og hede samt etablering af stiforløb og P-plads.
- 2010+2013: *Hald Sø-fredningen*: Rydninger på østsiden af søen.
- 2010: *Ø Bakker-fredningen*: Rydning af udgåede ene og afhøstning af udgået lyng.
- 2011: *Hvidding Krat*: Plejeplan udsendt og samarbejde med ejere om pleje påbegyndt.
- 2012: *Brandstrup Mose*: Restaurering af højmosen. Rydning gennemført og vandstandshævning afsluttet.
- 2013: *Haller Å*: Rydning og hegning af hede-/moseareal i tilknytning til andre naturarealer.
- 2013: *Urhanedalen og Røverdalen/Vroue Hede samt på hedeareal ved Finderup Hede*: Hedepleje i 2 fredninger.
- 2014: *Ø Bakker*: Rydning og udvidelse af hedeareal.
- 2014: Rydning af 15-20 gravhøje ud over dem, som er under årlig pleje.
- 2014-15: *Uhre Hede syd for Kølvrå*: Rydning og afskrælning af stort hedeareal.
- 2015: *Hald Sø*: Opfølgning på handlingsplaner.
- 2015: *Ø Bakker*: Rydning af skov til udvidelse af hedeareal, fjernelse af døde enebær, etablering af afgræsning til sikring af hedearealer.
- 2015: *Kongenshus Hede og syd for Finderup*: Afbrænding af hedearealer.
- 2015: *Dybdal Skov ved Daugbjerg Kalkgruber*: Plejetiltag til sikring af truede arter.
- 2016: *Ø Bakker*: Gennemførsel af samarbejdsprojekt med DOF om opsætning af redekasser til vende-hals.
- 2016: *Fredede områder*: Infotavler gennemgået, 3 stk. revideret.
- 2017: *Hald Sø*: Mindre rydninger og renovering af spange.

⁵ www.viborg.dk/natur-og-parkpolitik

⁶ www.viborg.dk/naturpark og www.viborg.dk/ViborgNaturpark.

- 2017: *Kongenshus Hede og Røverdalen vest for Sjørup*: Afbrænding af hedearealer som plejeindsats.
- 2017: *Fiskbæk Å*: Hjælp til etablering af hegninger efter realisering af vådområdeprojekt.
- 2018: *Trækstien ved Bjerringbro*: GrøntGudenåPartnerskab gennemført.
- 2018: *Fredede områder*: Infotavler gennemgået, 3 stk. revideret.
- 2018: *Hald Sø*: Natur- og landskabsrydning på skrænter sydøst for søen.
- 2016-19: *Kongenshus Hede*: Årligt økonomisk bidrag til Kongenshus Mindepark til etapevis udskiftning af hegn på hedearealerne.
- 2018: *Hærup Sø*: Hegning af nyt moseareal i bræmme rundt om søen.
- 2018: *Skravad Bæk*: Rydning og bekæmpelse af invasive arter indenfor fredning.

Natura 2000-projekter

Faciliterende indsats

- 2012-2018: Kontakt til landbrugsorganisationerne og lodsejerne samt tilskud til landbrugskonsulenter. Igangværende.
- 2012-2015: *Planlægningsprojekt Simsted Ådal*: Tilskud. Afsluttet 2015.
- 2014: *Kærby-Rind*: Afsluttet.
- 2014: *Ulbjerg Klint*: Afsluttet 31.12.2014.
- 2014: *Bredsgård Sø*: Forprojekt. Afsluttet 31.12.2014.
- 2015: *Bredsgård Sø*: Afsluttet 2016.

Hydrologiprojekter

- 2012: *"Skals Enge"*: Forprojekt. Afsluttet.
- 2013-2014: *"Simsted Ådal"*: Forprojekt. Afsluttet.
- 2013-2014: *"Skals Enge"*: Realiseringsprojekt. Afsluttet 2015 (opgivet).
- 2014-2015: *Strandet*: Forprojekt. Afsluttet 2015.
- 2014-2015: *Jordbro Å*: Forprojekt. Afsluttet 2015.
- 2014-2015: *Karup Ådal og Resen Bækdal*: Forprojekt. Afsluttet 2015.

Forvaltning af parker, skove og naturarealer

Skov

- *Løbende skovdrift*: Med hovedvægt på bevarelse af naturværdier, og forbedring af den rekreative værdi af arealerne, bl.a. ved forøgelse af løvtræsandelen ved plantning og bevarelse af gl. træer.
- 2009: *PEFC-certificering af kommunes skovarealer*: Sikrer og dokumenterer bæredygtig og naturnær drift. Gennemført.

- 2007-2012: *Pleje af alle fortidsminder på kommunens egne arealer*. Gennemført.
- 2012: *"Grundfos-skov" ved Bjerringbro*: Etableret.
- 2013: *Skovrejsning ved Møldrup*: Afsluttet.
- 2014-15: *Rammeudbud af skovningsopgaver*.
- 2016: *Kragsø og Rørdahl Plantage*: Udbud af jagten.
- 2017: *Birkese*: Rydning af læhegn på arealer ved søen.
- 2017: *Kjeldbjerg*: Ny kontrakt vedr. afgræsning af areal ved gravhøje.
- 2017: *Bjerring*: Rydning og hegning af kommunalt overdrevarsareal.
- 2017: *Brokbakken*: Rydning og hegning af engareal.
- 2018: *Rødding Sø*: Tynding i bevoksning ved shelter.
- 2018: *Skov ved Klejtrup*: Tynding.
- 2018: *Skrikes Plantage*: Mindre vandhul oprenset.

Stier, friluftsliv mm.

- 2007: *Bigum Søbad*. Handicapegnet adgang til stiadgang til bålplads, bord og badebro.
- 2007: *Bynær skov ved Bjerringbro*: Skovlegeplads med handicapegnet stiforløb.
- 2008: *Vedsø*: Handicapegnet stenmelssti.
- 2009: *Undallslund*: Handicapegnet stiforløb.
- 2009 og frem: *Undallslund*: Skiruteforløb i samarbejde med Viborg Orienteringsklub.
- 2009: *Non Mølle inden for Hald Sø-fredningen*. Handicapegnet stiforløb renoveret.
- 2009: *Støttrup Plantage*: Trampestirute.
- 2009: *Høgild Mølle inden for Karup Å-fredningen*. Stiforløb og P-plads.
- 2010-11: *Undallslund og Bjerringbro*. Opgradering af eksisterende stier.
- 2011: *Kjællinghøj-broen*: Indviet.
- 2011: *Bjerregrav Nordskov*: Stiforløb.
- 2012: *Mountainbikerute ved Bjerringbro*: Etableret og indviet.
- 2012: *Himmerlandsstien*: Formidlingstiltag. Etableret og indviet.
- 2012-13: *Bynær skov ved Solvænget i Frederiks*: Renoveret.
- 2013: *Nørremølle Enge*: Sti og naturformidling. Etableret og indviet.
- 2013: *Bak Royel*: Etablering af spor gennem skoven i lokalt stiprojekt.
- 2013: *Navteksøerne i Rødkærsbro*: Ny sti.
- 2013: *Digterparken i Viborg*. Renovering af beplantning.
- 2013: *Bigum*: Ny badebro.
- 2013: *Sønder- og Nørresø, Viborg*: 2 handicap-fiskepladser renoveret.

- 2013-14: *Militærterræn langs Karup Å*: Stier afmærket.
- 2014: *Udkigstårn Kongenshus*: Etableret og indviet med tilskud og bidrag til formidling.
- 2014: *Forstbotanisk Have*: Renoveringsprojekt og naturformidling. Indviet.
- 2014: *Hærvejen fra Viborg til kommunegrænsen*: Ny vandrerute gjort tilgængelig, markeret og indviet.
- 2014: *Grundfos-skoven ved Hedemøllevej*: Grusbelagt sti og P-plads i "hundeindhegningen".
- 2014: *Kapeldalen ved Hald Sø*: Sikring af sti, renovering af trappe og P-plads.
- 2014: *Langmosen ved Løvel*: Renovering af sti ved Langmosen.
- 2014: *Møldrup*: Grusstier i ny skov.
- 2014: *Digterparken i Viborg*: Renovering - opsætning af ny legeplads.
- 2014: *Salonsøen i Viborg*: Etablering af bropromenade og renovering af bådebro.
- 2014-15: *Undallslund*: Indhegnet hundeskov med stianlæg.
- 2015: *sØnæs*: Vandpark, informationstavler og folder. Indviet 20.06.2015.
- 2015: *Borgvold*: Midlertidig legeplads.
- 2015: *Grønt område nord for Nørresø ved søspejderne*: Tilskud til bro.
- 2015: *Gotlandsparken*: Renovering af 3 små broer.
- 2015: *Himmerlandsstien*: Revision af tidligere amtsfolder.
- 2015: *Kongenshus Hede*: Revision af eksisterende folder.
- 2015: *Undallslund og Skovsgaard*: Udvalgte stiforløb i skovene forbedret.
- 2015: *Neckelmann Plantage*: P-plads renoveret, madpakkehus etableret.
- 2015: *Rødkærsbro, Vindelsbæk*: Bynær stiforbindelse etableret i forbindelse med okkerprojekt.
- 2015: *Undallslund, Bredemose*: Rydning af birketræer i mosebræmmen.
- 2015: *Bjerregrav, Nordskoven*: Kortbord med oversigtskort.
- 2016: *Danerlyng*: Renovering af Hærvejens stiforløb.
- 2016: *Møllebækken i Hjermand Krat*: Udskiftning af 3 mindre broer.
- 2016: *Hjarbæk*: Udlægning af sand på strandareal.
- 2016: *Rødding Sø*: Udlægning af sand på strandareal.
- 2016: *Birkese*: Rydning samt renovering af stiforløb omkring søen.
- 2016: *Spangsdal ved Viborg*: Kontrakt om afgræsning af bynært overdrev.
- 2016: *Undallslund v. Naturskolen*: Afgræsning med geder etableret i samarbejde med Naturskolen.
- 2016: *Undallslund*: Anlæg af større madpakkehus ved Bredemose.
- 2016: *Undallslund, Skrikes og Neckelmanns Plantager*: Nye kortstandere og revision af eksisterende folder.
- 2016: *Bak Royel Plantage*: Nye kortstandere.
- 2016: *Astrupparken, Møldrup*: Renovering af randbeplantning.
- 2016: *Bynær skov i Viborg*: Tyndingsprojekter i Granada, Helvedsdalen, Ulriksdal, Fennebakken, Lokesparken, Islandsparken, Gotlandsparken, Teglmærken og Kokildedalen.
- 2016: *Bynære anlæg i oplandsbyerne*: Tyndingsprojekter i Anlægget, Madekildeengen, Stenshedevej og Gudenåvej i *Bjerringbro*, læhegn ved Kirketoften i *Bjerregrav*, beplantning ved Poppelvej i *Karup*, Astrupparken i *Møldrup* og Lystanlægget i *Stoholm*.
- 2016: *Borgvold*: Helhedsplan og etablering af legeområde.
- 2016: *Æblehaven, Rødkærsbro*: Etablering af ny stiindgang mod øst.
- 2016: *Astrupparken, Møldrup*: Renovering af randbeplantning.
- 2017: *Nørresøbadet, Viborg*: Renovering af bro.
- 2017: *Bjerringbro Teltplads*: Etablering af ny kanoophalerplads.
- 2017: *Udvikling af undervisningsmateriale* til bl.a. sØnæs i samarbejde med Naturvidenskabernes Hus (2015-2017).
- 2017: *Fiskbæk Ådal*: Anlæg af P-plads og borde/bænke og infotavle indviet.
- 2017: *Anlægget i Bjerringbro*: Rydning og genplantning af beplantning. Etablering af ny sti, bro over vandløb og opholdsplads.
- 2017: *Bynær skov i Viborg*: Tyndingsprojekter i Ulriksdal, Digterparken, Borgvold.
- 2017: *Viborg-egnen*: 20 ture koordineret og afholdt i samarbejdet "Fod på Viborgeggen".
- 2018: *Neckelmanns Plantage*: Vandreruter renoveret.
- 2018: *Skov ved Klejtrup*: Stiforløb renoveret.
- 2018: *Viborg Golfbane*: Stiforløb mellem Spangsbjerg Alle og Kjeldvej renoveret
- 2018: *Nørresøbadet ved Viborg*: Renoveringsprojekt gennemført og indviet.
- 2018: *Anlægget i Bjerringbro*: Rekreative faciliteter etableret.
- 2018: *Gyngemosen i Stoholm*: Færdiggørelse af renoveringsprojekt.
- 2018: *Lystanlægget i Stoholm*: Færdiggørelse og indvielse af renoveringsprojekt.
- 2018: *Grønt område ved Fyrrevænget i Skals*: Gennemførelse af tyndingsprojekt.
- 2018: *Bjerringbro Teltplads ved Gudenåen*: Kajanlæg sænket.
- 2018: *Kokildedalen i Viborg*: Renovering af legeplads.
- 2018: *"Asmild og Klostermarken" - Viborg Naturpark*: Folder revideret, udsendt og indviet.
- 2018: *Bruunshåb/Viborg Naturpark*: 10 nye kortstandere opstillet.

- 2018: *Viborg-egnen*: 15 ture koordineret og afholdt i samarbejdet "Fod på Viborgeggen".

Naturgenopretning

Udarbejdelse af handleplan for Natura 2000-områder:

- 2017: 8 handleplaner for Viborg Kommunes 8 Natura 2000-områder godkendt den 19. april 2017.
- 2017: Indsatsplan om bekæmpelse af kæmpebjørneklo.

EU-LIFE-projekter:

- 2017: LIFE-IP "Landmanden som naturforvalter": Forundersøgelser gennemført.

Indsatser i medfør af vandhandleplanen:

Afsluttede forundersøgelser for Fiskbæk Å-systemet (inkl. Kvols Bæk)

- 2013: *Gårdsdal Bæk* – flere lokaliteter (fjernelse af spærring og vandløbsrestaurering).
- 2013: *Rævind Bæk* (fjernelse af spærring).
- 2013: *Jegstrup Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2013: *Stagbæk* (vandløbsrestaurering).
- 2013: *Kvols Bæk* (vandløbsrestaurering).

Afsluttede forundersøgelser for Jordbro Å-systemet

- 2013: *Afløb fra Mov Sø* (fjernelse af spærring).
- 2013: *Mønsted Bæk* – flere lokaliteter (fjernelse af spærring og åbning af rørlagt strækning).
- 2013: *Mønsted Å* (fjernelse af spærring).
- 2013: *Lånrum Bæk* – flere lokaliteter (fjernelse af spærring og åbning af rørlagt strækning).
- 2013: *Tilløb Jordbro Å* (vandløbsrestaurering).
- 2013: *Kvosted Bæk og tilløb til Kvosted Bæk* (vandløbsrestaurering).

Afsluttede forundersøgelser for Karup Å-systemet

- 2013: *Sejbæk* (fjernelse af spærring).
- 2014: *Haller Å* – flere lokaliteter (fjernelse af spærring og vandløbsrestaurering).
- 2014: *Åresvad Å* – flere lokaliteter (fjernelse af spærringer).
- 2014: *Frederiks Sidetilløb* (fjernelse af spærring).
- 2014: *Ulvedal Bæk* (fjernelse af spærring).
- 2014: *Rabis Bæk* (fjernelse af spærring).
- 2014: *Agerbæk* (fjernelse af spærring).

- 2014: *Holmkjær Bæk* – flere lokaliteter (fjernelse af spærring og vandløbsrestaurering).
- 2014: *Vallerbæk* (vandløbsrestaurering).
- 2014: *Resen Bæk* – flere lokaliteter (vandløbsrestaurering).
- 2014: *Søby Bæk* (vandløbsrestaurering).

Øvrige afsluttede forundersøgelser

- 2013: *Skinderup Bæk i Simsted Å-systemet* – flere indsatser (fjernelse af spærringer, vandløbsrestaurering og åbning af rørlagte strækninger).

Afsluttede forundersøgelser for Nørreå Øst

- 2015: *Kvorning Møllebæk* – flere lokaliteter (fjernelse af spærring og vandløbsrestaurering).
- 2015: *Koldbæk* – flere indsatser (fjernelse af spærringer).
- 2015: *Skjebæk* – flere indsatser (fjernelse af spærringer og vandløbsrestaurering).
- 2015: *Velds Møllebæk* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Korreborg Bæk* – flere indsatser (fjernelse af spærringer).
- 2015: *Svingel Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Flarup Bæk Øst* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Løvskal Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Vejle Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Klosterskov Kilde* (vandløbsrestaurering).

Afsluttede forundersøgelser for Nørreå Vest

- 2015: *Dybdal Bæk* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Nørremølle Å opstrøms Loldrup Sø* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Stigsbæk* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Grundel Bæk* – flere lokaliteter (fjernelse af spærringer).
- 2015: *Non Mølleå* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Middelhede Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Mammen Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Vibæk* – flere lokaliteter (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Hølken* (åbning af rørlagt strækning).

Afsluttede forundersøgelser for Gudenå inkl. Tange Å

- 2015: *Kettinghøj Bæk* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Trine Møllebæk* – flere lokaliteter (fjernelse af spærring).

- 2015: *Skelbæk Kjellerup* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Skovgård Grøften* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Tange Å* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Ravnholt Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Kærsgård Grøft* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Grøft v. Bjerringbro* (vandløbsrestaurering).

Afsluttede forundersøgelser for Limfjord Nord

- 2015: *Ulbjerg Møllebæk* ved udløb til Lovns Bredning (åbning af rørlagt strækning).
- 2015: *Ulbjerg Møllebæk* ved Overmølle (åbning af rørlagt strækning).
- 2015: *Løvel Møllebæk* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Agatelund Bæk* ved søindløb (fjernelse af spærring).
- 2015: *Agatelund Bæk* ved søafløb (fjernelse af spærring).
- 2015: *Skalsdal Bæk* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Vinge Møllebæk* ved mølleopstemning (fjernelse af spærring).
- 2015: *Vinge Møllebæk* ved vejunderføring (fjernelse af spærring).
- 2015: *Vorning Møllebæk* ved Vorninggaard (fjernelse af spærring).
- 2015: *Vorning Møllebæk* ved udløb fra dam (fjernelse af spærring).
- 2015: *Vorning Møllebæk* ved vejunderføring (fjernelse af spærring).
- 2015: *Hedegård Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Simested Å* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Grøft 1 ved Sundstrup* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Højgård Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Skalsdal Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Skravad Bæk* (vandløbsrestaurering).

Realiseringsansøgninger

- 2014: *Sejbæk* (fjernelse af spærring ved Sejbæk Dambrug).
- 2014: *Skinderup Bæk* (fjernelse af spærringer, vandløbsrestaurering og åbning af rørlagte strækninger ved Skinderup Mølle Dambrug).
- 2014: *Jegstrup Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2014: *Stagbæk* (vandløbsrestaurering).
- 2014: *Kvols Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2014: *Gårdsdal Bæk* – flere lokaliteter (fjernelse af 3 spærringer).
- 2014: *Rævind Bæk* (fjernelse af spærring).
- 2014: *Haller Å* (fjernelse af spærring) ansøgning trukket tilbage pga. ikke-afklaret erstatningssag med opstrøms beliggende dambrug.
- 2015: *Kvorning Møllebæk* (fjernelse af spærring).

- 2015: *Nørremølle Å opstrøms Loldrup Sø* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Kvorning Møllebæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Løvskal Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Vibæk* (vandløbsrestaurering).
- 2016: *Korreborg Bæk* (fjernelse af spærring).
- 2016: *Non Mølle* (fjernelse af spærring).
- 2016: *Grundel Bæk ved Rindsholm Dambrug* (fjernelse af spærring).
- 2016: *Grundel Bæk ved Petershåb* (fjernelse af spærring).
- 2016: *Simested Å* (vandløbsrestaurering).
- 2016: *Ulbjerg Møllebæk* (frilægning af rørlagte strækninger).

Færdige projekter

- 2014: *Sejbæk* (fjernelse af spærring ved Sejbæk Dambrug).
- 2015: *Skinderup Bæk* (fjernelse af spærringer, vandløbsrestaurering og åbning af rørlagte strækninger ved Skinderup Mølle Dambrug).
- 2015: *Rævind Bæk* (fjernelse af spærring).
- 2015: *Gårdsdal Bæk* ved det nedlagte Gårdsdal Dambrug (fjernelse af 3 spærringer).
- 2015: *Jegstrup Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Kvols Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Stagbæk* (vandløbsrestaurering).
- 2015: *Holmkjær Bæk* (fjernelse af spærring) – gennemført for kommunale midler.
- 2015: *Rabis Bæk* (fjernelse af spærring) – gennemført for kommunale midler.
- 2016: *Movsø*: Sørestaurering afsluttet efter forundersøgelse, da indsats ikke var nødvendig.
- 2016: *Skjebæk* (fjernelse af spærring) – gennemført for kommunale midler.
- 2016: *Kvorning Møllebæk* (fjernelse af spærring).
- 2016: *Nørremølle Å opstrøms Loldrup Sø* (fjernelse af spærring).
- 2016: *Kvorning Møllebæk* (vandløbsrestaurering).
- 2016: *Løvskal Bæk* (vandløbsrestaurering).
- 2016: *Vibæk* (vandløbsrestaurering).
- 2017: *Holmkjær Bæk* (vandløbsrestaurering) – gennemført for kommunale midler.
- 2017: *Stenbro Bæk* (vandløbsrestaurering) – gennemført for kommunale midler.
- 2017: *Skjebæk* (fjernelse af spærring) – gennemført for kommunale midler.

- 2017: *Kølsen Møllebæk* (vandløbsrestaurering) – gennemført for kommunale midler.
- 2017: *Skravad Bæk* (vandløbsrestaurering) – gennemført for kommunale midler.
- 2018: *Kettinghøj Bæk* (fjernelse af spærring) – gennemført for kommunale midler
- 2018: *Simested Å* – (vandløbsrestaurering).

Vådområder og ådalsprojekter:

Vådområder – afsluttede forundersøgelser

- 2012: *Fly Enge*.
- 2012: *Skjern Hovedgaard*.
- 2012: *Fiskbæk Å*.
- 2015: *Hjerminde Sø*.
- 2015: *Iglsø*.
- 2015: *Søgård Sø*.
- 2015: *Rind Enge*.
- 2015: *Gørup Enge*.
- 2017: *Velds Møllebæk*.
- 2018: *Jordbro Å ved Daugbjerg*.
- 2018: *Rævind Bæk*.

Vådområder – realiseringsansøgninger

- *Fly Enge* (projekt opgivet pga. lodsejersmodstand).
- *Skjern Hovedgaard*.
- *Fiskbæk Å* (afsluttet).
- *Hjerminde Sø* (projekt opgivet).
- *Rind Enge* (afsluttet)
- *Gørup Enge*.
- *Velds Møllebæk*.

Viborg Kommunes handlingsplan for fjernelse af spærringer ved dambrug

- 2007: *Alskov Dambrug*: Projekt afsluttet efter overtagelse fra Viborg Amt.
- 2010: *Ravnstrup Dambrug*: Færdiggjort.
- 2011: *Karup Mølle Dambrug*: Afsluttet.
- 2011: *Ulvedal Dambrug*: Afsluttet.
- 2011: *Ingstrup Mølle Dambrug*: Afsluttet.
- 2013: *Bryrup Dambrug*: Afsluttet.

- 2014: *Trevad Mølle Dambrug*: Afsluttet.
- 2014: *Sejbæk Dambrug*: Afsluttet.
- 2015: *Skinders Dambrug*: Afsluttet.
- 2015: *Gårdsdal Dambrug*: Afsluttet.
- 2016: *Løvel Mølle Dambrug*: Afsluttet.
- 2016: *Rabis Dambrug*: Afsluttet.
- 2017: *Bryrup Dambrug*: Afsluttet.

Mølledamme

- 2013 og 2014: Kortlægning af mølleopstemninger og de kulturhistoriske interesser afsluttet i 2014.
- 2013: *Kølsen Mølle*: Projekt gennemført.
- 2016: *Daugbjerg Mølle*: Detailprojektering gennemført.

Okker

- 2013 og 2014: *Høgild Mose og Vandet Mose*: Screeningsundersøgelse gennemført. Screeningsundersøgelse forslag til indsatser søges koordineret med indsatserne i den kommunale vandhandleplan.
- 2015: *Vindelsbæk*: Projekteret okkerbekæmpelse.

Sørestaurering

- Løbende: *Hald Sø*: Bundvandet iltes.
- 2011: *Viborg Nørresø*: Bundvandet iltes. Anlægget gennemgribende restaureret.
- 2016: *Birke Sø*: Restaureringsprojekt gennemført.
- 2016: *Rødsø*: Forundersøgelse gennemført.
- 2016: *Viborg Søerne*: Opsamlingsnotat behandlet af Klima- og Miljøudvalget. Som opfølgning udarbejdes en forundersøgelse af næringsstofbegrænsning i oplandet.
- 2017: *Viborgsøerne*: Screening af indsatsmuligheder i oplandet.

Vådområdeprojekt VMPIII

- 2012: *Nørremølle Enge*: Etableret. Indviet 25. maj 2013.

Øvrige kommunale vandløbsrestaureringsprojekter

- 2015-2016: *Gudenå*: Forundersøgelse af mulighed for etablering af gydestryg - forundersøgelse behandlet af Klima- og Miljøudvalget. Der arbejdes videre med undersøgelsens resultater.

- 2015: *Tange Å*: Bekæmpelse af bjørneklo, flerårig indsats påbegyndt.
- 2017: *Bjerring Mølle*: Fjernelse af spærring og vandløbsrestaurering.
- 2017: *Rævind Bæk*: Færdiggørelse og indvielse af vådområdeprojekt.
- 2017: *Søndre Mose*: Fjernelse af jordbræmme og udgåede træer/buske.
- 2018: *Hedemølle Bæk ved efterskole*: Etablering af faunapassage ved mølleopstemning.

vibORG
KOMMUNE